

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Cseporán Zsolt

**A MŰVÉSZETI ÉLET ALKOTMÁNYJOGI KERETEI
MAGYARORSZÁGON**

Doktori (PhD) értekezés

Tézisek

Témavezetők:

Dr. habil. Kocsis Miklós egyetemi docens
Dr. Kucsera Tamás Gergely címzetes egyetemi tanár

Pécs 2017

I. A vizsgált téma bemutatása

1. Az értekezés témája a művészet és a jog metszéspontjának jól körülhatárolható területe – ami előrevetíti a kutatás exponálásának nehézségeit. Annyi minden „volt” már ugyanis a művészet. Megközelítették a filozófia eszközeivel, történelmi perspektívából, a vallás szemüvegén keresztül, a tudomány mércéjével – de megemlíthetők a kommunikációs, a szociológiai, a pszichológiai vagy akár közgazdasági kísérletek egyaránt. Ennek a ténynek kiemelkedő jelentősége van, mivel a művészet klasszikus példája azoknak a területeknek, amelyek elemzése egyetlen diszciplína módszereinek alkalmazásával lehetetlennek bizonyul. *A disszertáció keretében arra keresem a választ, hogy a jog szempontjából, az állam és az egyén viszonyában – fogalmi és gyakorlati szempontból – mit takar a „művészet”.*

2. A XXI. század második évtizedének derekán túllépve azt tapasztaljuk, hogy az állam szerepfelfogása ismét változásban van, különösen az egyének tömegével jelentkező (kultúra)fogyasztói igényeinek tükrében. Ez a folyamat áthatja valamennyi társadalmi alrendszer, így nem csupán a jog világát, hanem a művészeti életet is – ebből adódóan pedig kisugárzó hatásokat fejt ki a művészeti jog területére egyaránt. Megfigyelhető, hogy *az egységben kulturális jogokként felfogott oktatáshoz való jog, valamint a tudomány és a művészet szabadsága fokozatosan nagyobb szociális karaktert nyer, többdimenziós viszonyokat indukálva ezzel.* A művészetre szűkítve a tendenciát makroszinten ez legalább három aktor egymásra hatását, és így érdekkonfliktusát jelenti: egyrészt az állam mint a szabályalkotó, másrészt a művész mint az értékteremtő, harmadrészt pedig az igényeket megfogalmazó társadalom. A felsorolt rendszerek kapcsolata e hármas determináltságban szükségszerűen mellérendelt, viszont a kényszerű egység feldarabolásával ugyanez a probléma eltérő pozíciókat képez. Míg az állam és az alkotó között alá-fölérendeltségi viszony rajzolható fel, addig a művész társadalommal való kapcsolata megmarad a mellérendeltség szintjén. *Ennek a közösségi szempontból soktényezős szisztémának az első összefüggéseit kívánom bemutatni a jogtudomány eszközével: az állam és az alkotóművész viszonyának alakulását a kollektív igények alakulása tükrében.*

3. A megjelölt fogalmi keretben a közjog sajátos jellemvonása az elemzés minden mozzanatában érvényre jut. *Az alá-fölérendeltségi viszony adja az értekezés gerincét:* kizárólag azoknak a jogviszonyoknak a hálózatát kívánom felrajzolni, ahol ez a tulajdonság kimutatható. Ez azt követeli meg, hogy az alkotmányjog keretrendszerében értelmezzem a művészetet.

Ahogy azonban a társadalmi vonatkozásoknál, úgy az alkotmányjogon belül is eltérő modellek figyelhetők meg a művészet megragadásában. Ezek közül *két megközelítés mentén mutatom be az állam művészettel összefüggő szabályozását: egyrészt az egyén szempontjából, mint a közhatalommal szembeni szabadságon, másrészt az állam szerepvállalásának mértékén keresztül.* A két aspektus több ponton egymásnak ellentétes irányú igények összességéként nyilvánul meg, így *az alkotmányjog legfőbb feladata, hogy megtalálja azt az egyensúlyi helyzetet, amely az érdekelt felek súrlódása csökkentésének optimalizálása mellett a társadalmi igényeket is kielégíti.*

4. Az alkotmányjogi értelmezés szerint a művészet alapjogi minőségben, azaz sajátos közjogi jogosultságként megfogalmazott norma. Emellett azonban az alkotmányban konstituált szabály értéktartalma több réteget is megfogalmaz. A művészet szabadsága kialakulását és normastruktúráját tekintve a gazdasági, szociális és kulturális jogok csoportjába tartozik, amely jogok az állam tevőleges magatartását is elvárják. *Végső soron tehát a kérdés az, hogy meddig a pontig terjed az egyén szabadsága, valamint azzal párhuzamosan a közhatalom tartózkodása, és mikortól, milyen területen fogalmazódik meg az állam aktív szerepvállalásának igénye – bármelyik érintett (egyéni vagy állam) részéről.*

5. Az állam erőteljes szabályozási törekvése mellett is megállapítható, hogy a művészeti életre és annak különösen alkotói szegmensére nem gyakorol döntő hatást. Ez a közhatalomnak a művészet társadalomban betöltött szerepével kapcsolatos felfogásának kérdését veti fel. *A művészet (alap)jogi vonatkozása a mai napig elsődlegesen nem kollektív igények kielégítését célozza, amelyhez az államnak is alapvető érdeke fűződik, hanem az egyén személyiségének alkotáson keresztül megnyilvánuló kibontakoztatását.* A művészet individualista szemlélete a társadalmi normákkal összefüggésben szabadságként, azaz az egyén autonómiájaként jelenik meg. Ennek a szabadságnak a biztosítása pedig egyrészt nem olyan erőteljes, másrészt pedig egészen más jogi eszközöket kíván meg. A művészet XXI. századra erősödő szociális karaktere ellenére is a védendő érték az agresszív beavatkozástól való tartózkodással biztosítható. Ez kiegészítendő azzal, hogy *az állam tényleges és aktív művészeti szerepvállalása – legyen az kreációs, döntési vagy direkt támogatásra irányuló kompetencia – mögött meghúzódó igény a művészet szabadságának kiteljesítése, vagyis a jogalanyok (művészek) tevékenységének kulturális és egzisztenciális garantálása.* Ennek igazolására utalok a hazai művészeti jogalkotás

tendenciájára, amely a szóban forgó közfeladatokat az államtól „kiszervezi”, létrehozva a művészet decentralizált igazgatási rendszerét.¹

6. A művészet szabadságának vizsgálata kiemelt jelentőségű az alkotóművészek, azaz az alapvető jog alanyai szempontjából. Alkotmányban elismert jogként a jogbiztonság szempontjából fontos az érvényesíthetőség ügye, amely a normatartalom konkretizálásán keresztül lehetséges. *A szóban forgó alapjog védelmi területe részszabadságainak dogmatikai alaposságú meghatározása a jogalkalmazói mechanizmusok hatékonyságát növelheti.* A művészeti szféra jogi oltalma nem kizárólag a művészet szabadságára, és nem kizárólag az alapjogi dimenzióra terjed ki. Ahhoz azonban, hogy az individuumot megillető védelmi háló „kifeszíthető” legyen, az egyes elemek, és így a művészet szabadsága funkciójának körülírása szükséges.

7. Az alkotmányjog politikai karakteréből² adódóan a művészet alaptörvényi szabályozása a kultúrpolitika aktuális irányait, megfogalmazott céljait és vallott értékeit is visszatükrözi. A művészet tételes jogi modelljének alkotmányjogi elemzése tehát rámutat azokra az állami intenciókra, amelyek a társadalmi igényekre próbálnak meg reagálni. *A művészet szabadságának konstituálása nem csupán szigorúan az állam és az egyén relációjában érvényesül, hanem az adott nemzet művészeti-kulturális fejlettségének fokáról is átfogó képet ad.* Ennek elemzése az egyéni jogvédelem mellett a jogrendszer szempontjából is releváns értékmérő.

II. Az értekezés hipotézisei

Első hipotézis: a művészeti életet mint társadalmi alrendszert – komplexitásából adódóan – az állam alkotmányos szinten három eltérő, de nem szükségszerűen egymást kizáró modellben szabályozhatja. Ezek az alternatív megoldások a művészet egyes aspektusaihoz igazodnak, így a művész mint individuum védelme, a művészeti élet kiteljesedésének biztosítása, valamint az állam művészeti semlegessége mentén határozhatóak meg. Ez az alkotmányozói triász a normastruktúra és tartalom szintjén első esetben szabadságjogként, másodikban kulturális

---

¹ Ld. Kocsis Miklós: A kulturális alapjogi jogalkotás hatása a kulturális igazgatás szervezetrendszerére – Műhelytanulmány. Budapest-Pécs, 2016. 16-18.

² Részletesen ld. Petrétei József: Magyarország alkotmányjoga I. Alapvetés, alkotmányos intézmények. Kodifikátor Alapítvány, Pécs 2016. 18-19.

jogként, a harmadik dimenzióban pedig a közhatalomra vonatkozó jogállami tilalomként valósul meg.

Második hipotézis: az állam a művészet összetett jelentéstartalmára tekintettel hármass alapjogi „hálót” alakított ki, amellyel a művészek mint jogalanyok eltérő érdekeit részesíti sajátos védelemben. Ezek közül az érdekek közül az alkotmányozó a következő hármast ismerte el alapjogként is: egyrészt a művészi alkotófolyamat, másrészt annak produktuma, azaz az elkészült mű, harmadrészt az alkotás kommunikációs térbeni megjelenésének oltalmát. Valamennyi biztosíték közjogi jogosultságot keletkeztet az egyén számára, azonban azok normaterületei a művészeti élet eltérő szakaszára fókuszálnak.

Harmadik hipotézis: a művészet szabadsága alanyi körének meghatározásakor elválnak egymástól az alapjogi jogképesség és az alapjogi cselekvőképesség kategóriái. A művészet szabadságának emberi jogi jelleg önmagában az individuumban jelöli ki a lehetséges jogalanyok merítését, amelyet az alkotótevékenység emberi méltóságtól elválaszthatatlan tulajdonsága tovább erősít. Ez az alapjogi jogképesség kereteinek szűkítéséhez vezet, míg az alapjogi cselekvőképesség tekintetében a jogosultak differenciált csoportjait hozza létre.

Negyedik hipotézis: az alkotófolyamat és a mű nyilvánosságra hozásának szabadsága mellett alkotmányban rögzített jogosultság a más művészi munkássága megítélésének joga. Az állam művészeti semlegességének elvéből következik, hogy a művészeti érték megítélésében a közhatalomnak sem autoritása, sem kompetenciája nincs. Erre tekintettel az alkotmányozó a művészet meghatározásának jogát – és ezzel alapjog konkretizálását – a művészet „művelőinek” kizárólagos döntésére bízta. Az állam ezzel a megoldással nem csupán a jogállamiság elvének tett eleget, de közvetetten kiegészítette a művészet szabadságának tartalmát is.

Ötödik hipotézis: mivel a művészet szabadsága eltérő karakterű tartalmi elemekből áll, egységben való korlátozása értelmezhetetlen: az állami beavatkozás kizárólag az egyes részszabadságok esetében lehetséges. Az alapjog valamennyi alanyi jogi komponense eltérő funkcióval, és így alapjogi maggal rendelkezik. Ennek következtében mindegyik jogosultság alkotmányos korlátozása egymástól eltérő standardok mentén valósulhat meg, így az állami beavatkozás terjedelme is részszabadságokként külön-külön vizsgálendő.

Hatodik hipotézis: felülvizsgálandó a művészet szabadságának és a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak a viszonya, és ebből adódóan előbbinek az elhelyezkedése az alapjogi rendszerben. Az alapjogelmélet a művészet szabadságát konzekvensen a véleménynyilvánítás szabadságából eredő, speciális kifejezési formaként definiálja. A korábbi hipotézisek azonban arra engednek következtetni, hogy bár a művészet szabadsága több aspektusban hasonlóságokat mutat a véleményszabadsággal, annak lényege és funkciója mégsem igazolja a fenti szakirodalmi álláspontot, és a szóban forgó alapjog lényege nem a véleményalapú felfogásra épül. Ennek következtében téves a művészet szabadságának fundamentumaként a véleménynyilvánításhoz való szabadságjogot megjelölni.

Hetedik hipotézis: a művészet szabadságának kulturális jogi karaktere az állam aktív szerepvállalását várja el, amely követelménynek való megfelelés sajátos közjogi infrastruktúra kialakításában és működtetésében nyilvánul meg. A művészet szabadságának minél teljesebb érvényesülése érdekében az állam a közjogi entitások speciális csoportját hozta létre, amelyeknek művészeti autonómiát biztosított. A közhatalom tehát a művészeti intézmények szisztematikus hálózatán keresztül látja el objektív intézményvédelmi kötelezettségét.

Értekezésemben – a hipotézisek igazolásán keresztül – arra vállalkozom, hogy a művészet alkotmányjogi dimenziójának elemeit alanyi szempontból rendszerezem, ezáltal kibontsam és elmélyítsem a témakör alapjogi aspektusainak viszonyait, tendenciáit és az állam szerepéhez kötődő összefüggéseit. Célom, hogy a művészet szabadsága komplex normájának konkretizálásával az egyéni alapjogvédelmi mechanizmus hatékonyságának növeléséhez, valamint az alapjog érvényesülését biztosító garanciarendszer optimalizálásához járuljak hozzá.

III. A kutatás módszere

Az értekezés tematikáját tekintve az állam- és jogtudományok körébe sorolandó, ebből adódóan a kutatás a társadalomtudományok csoportjában helyezhető el. Az elemzés során alapvetően két szemléletet követve fogalmaztam meg téziseimet. Egyrészt a művészet szabadságának mint az értekezés tárgyának *belső vizsgálatát*, amely az állam és az egyén relációját helyezi el a téma által meghatározott jogi normák körében. Másrészt a művészet jogon túli, *külső elemzését* – arra keresve a választ, hogy a művészeti élet komplexitása – azaz individuális és társadalmi

aspektusai – milyen törvényszerűségeket mutatnak az alkotmányjog területén.³ Ezek közül az előbbi szemléletmód rajzolódik ki hangsúlyosan, azonban az utóbbi olvasat nélkülözhetetlen eredményekkel járult hozzá a jogtudományi vizsgálódáshoz, megalapozva az interdiszciplináris értelmezés esetleges lehetőségét.

Az előzőekben rámutattam arra, hogy az állam- és jogtudományokon belül a kutatás alapvetően az alkotmányjog-tudomány eszközeivel operál. Az e körbe tartozó tudományos vizsgálati metódusok⁴ közül részben a *deskriptív*, döntően azonban az *elemző*, a *kritikai és a konstruktív módszereket* alkalmazom. Utóbbiak segítségével lehetővé válik a művészet szabadsága sajátosságainak, összefüggéseinek kimutatása, valamint megvilágíthatóak azok a körülmények, amelyek a hatályos rendelkezések alkalmazásakor problémát jelentenek. Ezeken túl csekély mértékben az *összehasonlító módszert* is beemelem a kutatás eredményeinek alátámasztására, így összességében megállapítható, hogy az értekezés valamennyi közjogi tudományos metodikai elemet felhasznál a témakör által megkívánt arányban. Az alkalmazott módszerek közül az *alapjogi dogmatikának* kiemelkedő jelentősége van a témakör problémáinak megértéséhez, az elemzés gondolat-fűzésének gerincét képezi mind az eredmények megalapozásakor, mind pedig azok összefüggéseinek rendszerezésekor.

A kutatás során folytonos viszonyítási pontot jelentő *alanyi szempontú megközelítés* keretét biztosított ahhoz, hogy az értekezés koherenciáját megtartva a művészet szabadságának kortárs értelmezését feltárja – hiánypótló támpontot szolgáltatva ezzel a jogalkalmazás számára.

VI. A tudományos eredmények összefoglalása

A kutatás kitűzött célja a művészet jogi szabályozása elméleti háttérének és gyakorlati alkalmazhatóságának feltárása volt, az alapjogi viszony két aktorának, azaz az egyén és az állam relációjában. Az értekezésben törekedtem rámutatni azokra a problémákra, amelyek egyrészt a jogviszony feleinek státuszát, valamint az ahhoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek összességét határozzák meg; másrészt az alanyi pozíciók kiegyenlítésének igénye miatt az alapjogi jogviszony egészére kisértő hatást gyakorolnak.

A vizsgálódás által nyert eredményeket az értekezés elején megfogalmazott hipotézisek igazolásával kívánom összefoglalóan bemutatni, és egyben rendszerezni.

---

³ Vö. Szilágyi Péter: Jogi alaptan. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2014. 49.

⁴ Vö. Petrétei: Magyarország alkotmányjoga I. 21-22.

Első hipotézis: a művészeti életet mint társadalmi alrendszert – komplexitásából adódóan – az állam alkotmányos szinten három eltérő, de nem szükségszerűen egymást kizáró modellben szabályozhatja.

A nemzetközi jogi és nemzeti összehasonlító elemzés eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy a művészet alkotmányjogi felfogása a közhatalom részéről való önálló alapjogi elismerést igényli. Ennek hiányában a művészet konstitucionális védelme valamely más alkotmányjogi érték keretein belül valósul meg, amely a védelem effektivitását is jóval alacsonyabb szintre helyezi. *A különálló alapjogi minőség három formában realizálódhat: egyrészt hagyományosan szabadságjogként, másrészt kulturális jogként, harmadrészt az állam művészeti semlegességének deklarációjaként.* A három különböző megoldás közül rendszerint csupán egyet emel alkotmányi szintre az állam, így a szabadságkénti olvasat a bevett gyakorlat. E körben *a magyar alkotmányozó meghaladja a nemzetközi tendenciát, mivel valamennyi formát expressis verbis, de legalábbis implicit módon rögzíti az Alaptörvényben.*

1. A művészet elsődlegesen alanyi közjogként jelenik meg az alkotmányokban, amely az egyén oldalán értelmezett jogosultság formájában érvényesül. *A művészet alanyi modellje klasszikus alapjogi konstrukcióként értelmezhető, amely az egyénnel való viszonyában az állam kötelezett pozícióját hangsúlyozza.*

Az alapvető jogoknak ez a része az állami beavatkozástól mentes területet öleli fel, így ennek megfelelően az ún. *status negativus* jelleg egyrészt az állam távolmaradását, másrészt pedig a törvényeken keresztül annak biztosítását követeli meg, hogy az egyénnek ezt a szféráját mások is tiszteletben tartsák. A művészet szabadságának normastruktúrája ebben az olvasatban a következő: a jog *alanya* az egyén, *kötelezettje* az állam, *tartalma* pedig az utóbbi beavatkozástól való tartózkodása.

2. A művészet második alkotmányjogi alternatívája *a kulturális jogként* való elismerés, amely az alapjog második generációs karakterét helyezi fókuszba.

A második generációs jogok megjelenése az állami szerepvállalás átformálódásának eredménye. A kulturális jogi jelleg így, az ún. *status positivus* ismérve alapján az egyént az állammal szemben megillető olyan igényeket jelenti, amelyek az állam aktív cselekvését követelik meg. Ezeknek a jogoknak a tényállási ismérvei tehát úgy vannak megfogalmazva, hogy abból az egyén az állam aktív cselekvését közvetlenül, alanyi jogként veheti igénybe.

Ennek köszönhetően a művészeti élet szabadsága nem csupán elhárító, valamint védelmet biztosító jogként funkcionál, hanem markánsan szolgáltatási jog is.

Ebben a konstrukcióban a jogviszony fókusza az egyénről áttevődik az államra, mivel olyan infrastrukturális hálót kell kialakítania, amely a passzív intézményvédelmi kötelezettségén túl az alapvető jog érvényesülését biztosítja. A művészeti élet szabadságának alkotmányi triászából viszont éppen ez az elem a legnehezebben tipizálható, mivel az állam diszkrecionális jogkörébe tartozik annak meghatározása, hogy milyen intézményi hálót kíván húzni az alapjog köré. A lehetőségek skálája széles: az általános deklarációtól egészen a konkrét infrastrukturális elemek nevesítéséig terjedhet.

3. A harmadik alternatíva a művészet alkotmányjogi szabályozására *az állam neutralitásának* deklarációja.

Mivel az állam nem képes olyan módon szabályozni a művészetet, hogy egyúttal ne determinálja az alapjog normaterületét, a semlegesség végső soron szükséges elvárás a művészet fogalmával és tartalmával összefüggésben. Az előzőekből következik, hogy az államnak a művészet meghatározására semmilyen muníció nem áll rendelkezésére. Ez alkotmányjogi dimenzióban a következő terminológiával ragadható meg: *a közhatalomnak sem autoritása, sem kompetenciája nincs arra nézve, hogy a művészetet definiálja.*

A neutralitás alaptörvényi normastruktúrája a *status negativus* karakteren túlmutat, ugyanis *a közhatalom részére tilalmat fogalmaz meg* a tárgykör lényegi kritériumainak összefüggésében.

Mindezek alapján *de lege ferenda* javaslatként fogalmazom meg *a művészeti semlegesség alaptörvényi rögzítését*, alkotmányi szinten is egyértelművé tévé az állam szerepvállalását – a tudomány szabadságához hasonló módon.

Második hipotézis: az állam a művészet összetett jelentéstartalmára tekintettel hármas alapjogi „hálót” alakított ki, amellyel a művészek mint jogalanyok eltérő érdekeit részesíti sajátos védelemben.

A művészet alapjogi olvasata heterogén normastruktúrákat mutat, amennyiben a művészi alkotótevékenység egymástól jól szétválasztható szakaszait különálló védelemben részesíti az alkotmányozó.

1. *A művész elsődleges érdeke, hogy szabadon alkothasson, teret engedve ezzel személyisége művészi kreativitásának.* A művészet szabadságának lényeges tartalma ugyanezt az igényt hivatott alkotmányjogi oltalomban részesíteni. Az alapjog normaterülete tehát a személyiség szabad kibontakozásának speciális megnyilvánulásaként írható le. Ez a jogi érdek a művészeti élet fundamentális biztosítékaként fogható fel, mivel annak többi aspektusa szükségszerűen ennek a járulékos következménye. A szabad alkotómunka ugyanis természetéből adódóan – lineárisan és időben is – megelőzi a további védelmet igénylő komponenseket.

Ez az olvasat a művészet individuális védelmeként fogható fel, amely az egyén alkotói attitűdjére fókuszál (Werkberiech). Az oltalom jogi értelemben vett lényege a tartalmán túl az alapjog eredetére vezethető vissza. Mivel a védelmi terület a jogalany kreativitását részesíti védelemben, annak magja az emberi méltósághoz való jog dinamikus oldala. Ennek jelentősége végső soron az állami beavatkozás terjedelmének vizsgálatakor kerül előtérbe.

2. *Az alkotmányozó az alkotómunka mellett különálló védelmet biztosított a művészi tevékenység produktumának is, azaz a műalkotásnak.* Mivel ez a természetű oltalom a materiális felfogást követve tárgyorientált, a védelem sem illeszthető bele a korábban vázolt keretekbe. Ennek következtében a műalkotás oltalma szükségszerűen más alapjogi védelmi hatókörébe sorolandó. *A dologias felfogás a tulajdonhoz való jogot jelöli ki.* A kész mű ugyanis (szellemi) tulajdonként jelenik meg a valóságban.

Ennek a védelemnek egyetlen, de annál fontosabb feltétele, hogy a mű elkészüljön. Ez azt jelenti, hogy addig nem beszélhetünk a tulajdonhoz való jog oltalmának fennállásáról, amíg a művészi alkotófolyamat tart – mivel az éppen a mű elkészítését célozza. *A műalkotás védelme tehát megköveteli az alkotómunka befejezését.*

Az alapjog normaterülete ebben az esetben a művészi kifejezés produktumán keresztül garantál jogi védelmet a jogalanyoknak – aki szellemi tulajdon fennállásánál főszabály szerint a művész.

3. *A művészvilág harmadik releváns igényének jogi védelme az elkészült művek nyilvánosságra hozására koncentrál.* Ennek az aspektusnak az alapjogi oltalmát az alkotmányozó sajátos módon valósította meg. A szabadságjog funkciója a művészi értékek társadalmi közegben való hozzáférhetőségének biztosítása. Ezzel újabb elem emelhető be a művészeti szabadság védelmet kívánó mozzanatai közé, ugyanis a művészet kommunikációs formája olvasható ki belőle. A kommunikációs jogok kiemelt helyet foglalnak el az alapjogi rendszerben, amelyet igazol, hogy a művészi kifejezések kommunikáció-alapú értelmezése két ponton is

kidomborodik az alkotmányjogi normák között. Az egyik a véleménynyilvánítás szabadsága mint e jogok bázisa, a másik a művészet szabadsága tartalmaként megjelölt nyilvánosságra hozása szabadsága. Általánosságban az előző említendő a kommunikációval összefüggésben, azonban a művészi kifejezések speciálisan az utóbbi hatókörébe tartoznak.

A műalkotások kommunikációs szférában megjelenése a művészet véleményalapú olvasatát tükrözi, amelynek védelme a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételt biztosítja (Wirkbereich). Ennek az oltalomnak a kritériuma a műalkotás kész voltához kapcsolódik, kizárólag az alkotófolyamat utáni stádiumhoz.

4. A művészet hármasszoros alapjogi oltalma negatív megközelítéssel, implicit módon rámutat a művészet szabadságának *valódi* tartalmára: amennyiben a kifejezés a kommunikációs közeg elemeként vélemény formájában, a mű az alkotójának (szellemi) tulajdonaként is védelemben részesül, a művészet szabadságának mint önálló alapjognak a funkciója kizárásos alapon a szabad alkotófolyamat biztosítása lehet. *A művészet szabadságának oltalma alapján az alapjog birtokosát (egyén/művész) a szabad művészi alkotófolyamat illeti meg az állammal szembeni jogviszonyban.*

Ez az alapjogi rendszer fényében azt jelenti, hogy a szóban forgó emberi jog önálló alapjogi minősége a *differentia specificájában* keresendő – azaz a művészet szabadságát a véleménynyilvánítás jogától elválasztó elemekben. E nélkül ugyanis valóban el kellene fogadni azt az álláspontot, amely szerint az elemzett alanyi jogosultság a szólás szabadságának normaterületén belül érvényesül, önálló alapjogi jellege azonban elképzelhetetlen. Véleményem szerint viszont a művészet szabadsága rendelkezik olyan egyedi tulajdonsággal, amely semmilyen más alapvető jognak sem sajátja. Ez a művészeti alkotótevékenység mint az emberi teremtőerő megnyilvánulása. *A művészet alapjogi védelme tehát erre az emberi mozzanatra terjed ki, mivel az egyéb részelemek eredeti „arcéle” megtalálható más alapvető jog hatókörében is.* Ez utóbbi kijelentést a korábban ismertetett védelmi formák igazolják.

Mindezek alapján a művészet alapjogi védelme nem korlátozódik egyetlen alapjogra: az alkotmányozó a művészeti élet igényeihez igazodva sajátos, három pillérrre épülő hálót alakított ki.

Harmadik hipotézis: a művészet szabadsága alanyi körének meghatározásakor elválnak egymástól az alapjogi jogképesség és az alapjogi cselekvőképesség kategóriái.

1. *Az alapjogi jogképesség* esetében rögzíthető, hogy jogi személyeket csupán annyiban illeti meg a jogalanyiség, amennyiben a vonatkozó jogok és kötelességek jellegükből adódóan nem kizárólag az emberhez fűződhetnek. A kulturális jogok elsődleges, szabadságjogi funkciója az önkifejezés szabadsága, a személyiség kibontakoztatása. A személyiség kifejezése, fogalma pedig kizárólag az egyénhez, azaz a természetes személyhez kapcsolódhat. Ebből adódóan a kulturális jogokból eredő szubjektív igények a jog által elismert, keletkeztetett szerveződések nem illetheti meg – legyenek azok akár magánjogi szervezetek, akár közjogi jogi személyek.

Rögzítendő, hogy a magyar jogrendszerben *a művészet szabadságának kizárólagos jogosultja a természetes személy, a jogi entitások pedig kívül rekednek az alapjogi jogalanyiség határán.*

2. Az alapjogi cselekvőképesség a művészet szabadsága tekintetében a művészeket illeti meg, mint az alapvető jog által védett tevékenység tényleges gyakorlóit. Ennek kulcsa végső soron az egyén által végzett tevékenység művészeti minőségében rejlik, amelynek foka – az egyes műalkotásokat összehasonlítva – a gyakorlatban széles skálán mozoghat. *A művészet szabadsága heterogén alanyainak konkretizálására egy lépcsőzetesen egymásra épülő státuszrendszert alakítottam ki.*

2.1. Az első alapjogi alanyi kör kézenfekvően tételes jogi biztosítékhoz kapcsolódik. Amennyiben az állam jogalkotói hatáskörében olyan intézményrendszert hoz létre, amelynek funkciója a művészi státusz elnyerése, akkor alkotmányjogi szempontból a művészet szabadságának legitim jogosultjaiként kell kezelni az előírt követelményeket teljesítő személyeket. Ez azt jelenti, hogy a meghatározott kimeneti kritériumok, azaz a képzés abszolválása és az oklevél megszerzése esetén a természetes személy – alkotmányjogi értelemben – *ex lege* művésznek minősül. Ennek értelmében *minden olyan felsőfokú stúdium, amely a képzés kimeneti oldalán a személy művészeti kvalitását igazoló oklevelet ad ki, magában rejti az alapjogi cselekvőképesség biztosítékát.*

2.2. A művészvilág sajátosságaira figyelemmel megállapítható, hogy jelentős azoknak az alkotóknak a száma, akik nem rendelkeznek művészi kvalitást igazoló felsőfokú oklevéllel – ennek ellenére mégis *elismert* szereplői a művészeti életnek. Az *ex lege* státusz alapján ilyen

esetben azonban nem beszélhetnénk alapjogi értelemben művésről. Ez viszont *alaptörvény-ellenes korlátozása lenne a művészet szabadságának, mivel ezáltal éppen a citált alkotmányban rögzített követelmény mint jogállami érték sérülne*. Ez a probléma a *művészi státusz (nem megdönthető) vélelmével* mint kiegészítő szabállyal orvosolható. Azaz abban az esetben, ha egy alkotó művét más, művészi jogalanyisággal rendelkező egyének, formális eljáráson kívül, véleményükben művészileg és szakmailag értékelhetőnek tartják, vélelmezni kell azt, hogy az adott művészeti ágban az alkotó művészileg elismert személynek, azaz művésznek számít.

2.3. Fennállhatnak olyan helyzetek is, amikor egy alkotó tevékenységét vagy művét a szakma semmilyen formában nem ismeri el, a művészetnek azonban egy kis „szikrája” mégis jellemzi magatartását – és így szűkebb jogi oltalomban is részesíthető. *Az alapjogi dogmatika keretében ez azt jelenti, hogy a művészet szabadságának nem lehet alanya az, aki nem rendelkezik a művészvilág elismerésével*. Ezzel olyan *jogi fikciót* állítunk fel, ahol az alkotó bár nem hozott létre szakmai-művészi értelemben vett produktumot, azonban tevékenységét személyisége sajátos esztétikai kifejeződéseként fogadjuk el. Ez a jogtechnikai megoldás az alkotó alanyi oldalán *kvázi művészi státuszt* eredményez, amelyhez csekély mértékben, de ugyanúgy fűződik alapjogi védelem, az emberi méltóság dinamikus oldalát képező szabadságjog révén. Rögzítendő, hogy ez csupán *szubszidiárius jogi státusznak* minősül: ha a szakmának, az alkotás művészi értékéből eredően, lehetősége lenne akár az *ex lege* státusz, akár a művészi vélelem megállapítására, akkor a fikció nem alkalmazható – ekkor ugyanis az egyén a művészet szabadsága alanyának tekintendő.

Negyedik hipotézis: az alkotófolyamat és a mű nyilvánosságra hozásának szabadsága mellett alkotmányban rögzített jogosultság a más művészi munkássága megítélésének joga.

1. A harmadik részszabadság elemzéséhez az alkotmányjogi szabályozás szolgálat kiindulópontot: az Alaptörvény X. cikk (2) bekezdésének analóg értelmében a művészeti érték megítélésére kizárólag a művészet „művelői” jogosultak. *Ez a meghatározás a jogosultságot járulékos elemként definiálja, mivel annak gyakorlásához megköveteli a személytől, hogy a művészet szabadságának alanya legyen. A harmadik részszabadság tehát az alapjogi művészstátuszokhoz tapadó sajátos jogosultságként írható le.*

2. A művészeti élet védelméhez olyan új részaspektus csatlakozik, ami már nem tisztán művészi tevékenységet részesíti védelemben, mivel nem művészi alkotás létrehozása a célja. *Egyrészt a*

másodlagos jogosultság egy már megalkotott mű művészi voltának megítélése, ezért inkább a véleménynyilvánítás szabadságához áll közelebb. Másrészt az alapjog harmadik eleme sajátos részvételi jogként is felfogható, amennyiben a művészeti életben való megjelenést teszi lehetővé, amelyhez alakító erővel rendelkező joghatásokat is kapcsol. Ezen keresztül az alapjoggyakorlás az állami döntések meghozatalát alapozza meg azzal, hogy kijelöli és konkretizálja a művészet szabadsága esetében fennálló alapjogi jogviszony jogosulti pozícióját – amely végső soron a közhatalom-gyakorlásba való indirekt (korlátozó) beavatkozás.

3. A *másodlagos jogosultság* – a művészet szabadságának lényeges tartalmaként megjelölt alkotómunka és nyilvánosságra hozás szabadságával ellentétben – *kizárólag együttesen gyakorolható szabadság*. Az állam semlegessége mellett ugyanis egyetlen személy értékítélete sem lehet konstitutív hatású a művészi kvalitás, és ezen keresztül az alapjogi jogalanyiság tekintetében. *A művészek – azaz az alapjog alanyainak összessége vagy meghatározott csoportja – alatt a művészeti élet/szakma, illetőleg annak egy meghatározott, egyedi esetekben releváns része értendő*. Garanciális szempontból fontos megjegyezni, hogy *a művészet szabadságának a két aspektus – ti. az alkotás létrehozása, valamint annak megítélése – nem fűződhet azonos személy magatartásához*.

A szóban forgó jogosultság lényege abban áll, hogy a művészi érték eldöntésekor végső soron művészi alkotás keletkezik: azaz alkotmányjogi értelemben konstitutív jogi ténynek minősül. Emellett a művészet szabadságának alanyisága a másodlagos jogosultság kapcsán lehetőséget, *diszkrécionális szabadságot jelent: a művész saját maga döntheti el, hogy állást foglal-e más alkotó művészi tevékenységéről, avagy sem*.

4. Mindezek alapján *de lege ferenda* javaslatként szükségesnek tartom az Alaptörvény X. cikk (2) bekezdésének módosítását, hogy a tudomány szabadsága mellett a művészet tekintetében is *expressis verbis* jelenjen meg a szakma döntési jogosultsága. Erre az alábbi szöveges javaslatot teszem: *„Tudományos igazság és művészeti érték kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások és a művészet értékelésére kizárólag a tudomány művelői, valamint a művészek jogosultak.”*

Ötödik hipotézis: mivel a művészet szabadsága eltérő karakterű tartalmi elemekből áll, egységben való korlátozása értelmezhetetlen: az állami beavatkozás kizárólag az egyes részszabadságok tekintetében lehetséges.

1. A művészet szabadsága korlátozásakor mindenképp két alaptételt szükséges rögzíteni, amely az állami beavatkozás terjedelmének általános határt szab.

Elsőként rögzítendő, hogy az alapjog-korlátozás az alanyi jogosultságok esetében lehetséges. Ez a megállapítás különösen jelentékeny a második generációs jogok körében, és így a művészet szabadságánál. *Ennek értelmében a művészet szabadsága szabadságjogként igen, kulturális jogi elemeiben – jellegéből fakadóan – viszont nem korlátozható. Utóbbi esetben legfeljebb az állam mulasztása merülhet fel mint az alapjog tartalmát szűkítő helyzet, amely ha megállapítást nyer, alkotmányellenesnek minősül.*

Másodízben kiemelkedő jelentősége van a művészet szabadsága korlátozásakor annak, hogy az állami beavatkozás melyik részszabadságot érinti. Ahogy korábban részletesen kifejtettem, a szóban forgó szabadságjog három jogosultságra bontható, amelyek mindegyike eltérő alapjogi karakterrel rendelkezik. *Összességében ezek a megállapítások arra engednek következtetni, hogy a művészet szabadsága nem csak tartalmában sokszínű jogok komplexuma, de a korlátozásakor is.*

2. *Az állami beavatkozás eltérő standardok mentén valósul meg az egyes részszabadságoknál. Ennek köszönhetően a korlátozás határát jogosultságonként külön-külön kell vizsgálni. Ebből pedig indirekt következik, hogy a művészet szabadságának megszorítása az alapjog egységében nem elképzelhető: célszerűbb az egyes szabadságok korlátozásáról beszélni.*

2.1. *Az alkotófolyamat szabadsága az emberi teremtőképességgel azonosítható, így az az emberi méltósághoz való jog nevesített eleméhez, a személyiség szabad kibontakoztatáshoz való jogból ered. Ebből adódóan a művészet szabadsága számos alapvető joggal konkurálhat, azonban valódi kollíziót csupán az emberi méltósághoz való jog személyiséget védő statikus oldala, valamint a tulajdonhoz való jog indukál.*

2.2. *A nyilvánosságra hozatal joga kommunikációs jogi karaktere döntő befolyást gyakorol a részszabadság korlátozásának feltételeire és terjedelmére. Mivel a vizsgálandó jog funkciója a mű társadalmi megismerhetővé tétele, az alkotást is sajátos véleményként kezeli. Ebből következik, hogy a szóban forgó szabadság a véleménynyilvánításhoz való jog jellegzetességeit*

tudja magáénak, és így az állami beavatkozás is a véleményszabadság mércéje szerint, azzal megegyező módon minősíthető.

2.3. A művészet szabadságának sajátos kiegészítő eleme az a *döntési jogosultság, amely alapján az alapjog alanyai más művészi tevékenységének, produktumának kvalitását megítélhetik.* Ennek korlátozhatósága visszanyúlik az állam művészeti semlegességének elvéhez.

Az állam a művészeti semlegességéből adódóan a művészi kvalitás megítélésének – alkotmányjogi értelemben – konstitutív jogát a művészeti élet szereplőihez telepítette. A döntésük közvetlenül alapjogi cselekvőképességet keletkeztető hatással rendelkezik. Az állami beavatkozás ebbe a döntési folyamatba felveti a művészeti semlegesség követelményének megsértését. A tartózkodó magatartás elhagyásával ugyanis az állam éppen azt a közjogi alakító erőt korlátozná, amelyet teljes egészében a művészekre ruházott át alaptörvényi szinten. Ilyen esetben a közhatalom állást foglalna művészeti kérdésekben, amely véleménye lényeges pontokon ütközhet a művészeti élet gyakorlóinak nézeteivel – ezzel feloldhatatlan konfliktusokat idézve elő, a művészetre vonatkozóan pedig beláthatatlan veszélyeknek nyitna kaput. *Az állami beavatkozás tehát nem rendelkezik alkotmányos indokkal, így az alaptörvény-ellenesnek, az alany oldaláról tekintve pedig alapjogsértőnek minősül.*

Mindezekből következik, hogy a művészet szabadságának járulékos eleme, a más alkotó művészi munkásságának megítélése korlátozhatatlan alanyi jog, mivel bármilyen közhatalmi beavatkozás sértené az állam művészeti semlegességének alkotmányos és jogállami értékét.

Hatodik hipotézis: felülvizsgálandó a művészet szabadságának és a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak a viszonya, és ebből adódóan előbbinek az elhelyezkedése az alapjogi rendszerben.

1. A *művészetfilozófiai kutatás eredményei* egyértelműen rámutattak a művészet lényegi mozzanatára, amely alapjogi dimenzióban is megjelenik. Ez a(z) (művészi) alkotótevékenység egyedi sajátossága, amely elválaszthatatlan az emberi minőségtől, azaz alkotmányjogi értelemben az emberi méltóságtól. *Mivel a művészet által az individuum olyan erővel rendelkezik, amellyel új valóságot teremthet, vagy a már meglévőt formálja át, ez az alapvető jogok világában a személyiség dinamikus oldalán megjelenő egyik leglényegesebb emberi jogosultság.*

2. *Az alapjogi dogmatikában az alkotótevékenység kizárólag a művészet szabadságánál értelmezhető. Ez adja az alapvető jog differentia specificáját: azaz azt, ami megkülönbözteti a véleménynyilvánítás szabadságától. Ennek oka az, hogy az alkotótevékenység nem része a véleménynyilvánításhoz való jognak. A szóban forgó tevékenység olyan folyamatot takar, amelynek olyan egyedi formája van, amely semmilyen más kifejezésnél nem jelenik meg: ez a művészi forma. Ezen túl az alkotómunka tipikusan előkészítő mozzanatként írható le: a műalkotás születésének folyamataként. Ez a véleményszabadság tárgyával összevetve szintén egyedi vonásokat mutat, mivel a vélemény – legyen az akár tény vagy értékítélet – kialakítása más alapvető jog keretein belül részesül védelemben, nem a véleménynyilvánítás szabadságán belül: a vélemény megfogalmazódása ugyanis a gondolatszabadság oltalma alá sorolandó. A gondolatszabadság az egyének – emberi mivoltából adódó – olyan szellemi szabadságát jelenti, amely a társadalomban őt minden kötöttség nélkül megilleti, így korlátlanul érvényesül.*

3. A gondolat csak a tényleges megformálással és kifejezéssel válik véleménnyé, azaz a szabad véleménynyilvánításhoz való jog tárgyává – ellentétben a művészet szabadságánál rögzített alkotófolyamattal. A művészet szabadságának esszenciája ezáltal nem azonosítható a véleménnyel, mivel a nem művészi kifejezéseknek az alkotófolyamathoz hasonló mozzanata – a vélemény kialakulása – nem tartozik a kommunikációs jogok közé. Ez azt jelenti, hogy az az uralkodó felfogás, amely szerint a művészet szabadsága a véleménynyilvánításhoz való jogból ered, téves megállapítás, mivel a vizsgált alapjog lényege a kommunikációs jogok eszközeivel megragadhatatlan. Ennek értelmében a művészi kifejezések lényegükből adódóan nem minősülnek szükségszerűen véleménynek,⁵ ezért nem is sorolhatóak a véleményszabadság hatóköré alá. A művészet szabadságának alapjogi eredete kényszerítőleg a személyiség szabad kibontakozásához való jogban mint az emberi méltóság dinamikus oldalában jelölhető meg.

Hetedik hipotézis: A művészet szabadságának kulturális jogi karaktere az állam aktív szerepvállalását várja el, amely követelménynek való megfelelés sajátos közjogi infrastruktúra kialakításában és működtetésében nyilvánul meg.

A művészethez való jognál az állam objektív intézményvédelmi kötelezettsége körébe tartozik a művészeti intézmények (például művészi díjak, művészi felsőoktatási intézmények és a Magyar Művészeti Akadémia) létrehozása, a művészeti alkotótevékenység támogatása állami

---

⁵ Nem azt állítom, hogy a művészi alkotások nem tükrözhetnek valamilyen véleményt, viszont ez nem szükségszerű, azaz lényeges eleme a művészi kifejezésnek.

finanszírozás útján, valamint biztosítani kell a művésszé válás lehetőségeit is. *Ez az általános meghatározás indirekt módon magában foglalja a művészi alkotómunka kiteljesedéséhez szükséges infrastrukturális háttér biztosítását.*

1. A vázolt állami garanciarendszer legfontosabb eleme a művészet alapjogának védelmét ellátó institucionalista háló. Ez alatt olyan entitásokat értek, amelyek a magyar közjogi intézményrendszer sajátos, funkcionálisan művészeti csoportját képezik: a hazai művészeti élet állami biztosítékai döntően ezekre az intézményekre épülnek.

Ez a megállapítás az ún. művészeti intézmények alkotmányjogi elismerésében jelenik meg, amelyek a művészet szabadságának tárgyi oldalán értelmezhetőek, amelyeken belül megkülönböztetendő alkotmányjogi értelemben az államtól önálló és nem önálló művészeti intézmények. A művészeti intézmények autonómiájának funkciója a művészet szabadsága érvényesülésének intézményi biztosítása, mivel az érintett alanyi körök autonómiája az intézményi autonómia kereteiben gyakorta jobban is érvényesíthető. A művészeti intézmények autonómiájának terjedelme – azaz az egyes komponensek megléte – az állam diszkrecionális döntésén múlik, ami konkrét formában, az adott művészeti intézmény jogállásához kötődik.

2. Mindezek alapján a *művészeti intézmények fogalma alá azokat az autonómiával (önkormányzatisággal) rendelkező intézményeket sorolom, amelyek művészi tevékenységhez érdemben kapcsolódnak.* Ezek a művészeti intézmények szűk értelemben a Magyar Művészeti Akadémiával, a művészeti profillal rendelkező felsőoktatási intézményekkel azonosak, tág értelemben pedig minden más, erre alkalmas intézményt magukban foglalnak – de különösen színházakat, galériákat, koncerttermeket stb. *A művészeti intézmények autonómiája szempontjából azonban szükségszerű követelmény, hogy az állam által garantált önkormányzati jogokként értelmezhető legyen – ennek hiányában ugyanis (köz)jogi szempontból nem igazolható az intézmény önállósága. Ez jogalkotási szempontból az entitások újabb csoportosításához vezet: e szerint megkülönböztethető alkotmányban konstituált és törvényben rögzített művészeti intézmény. Mindkét fajta jogi személy alkotmányjogi kategóriának minősül azzal, hogy az Alaptörvényben deklarált intézmények jogállás és a közfeladatok minősége szerint hierarchiában a törvényi entitások felett helyezkednek el.*

3. Az alapjogi jogalanyiség körében fontos megjegyezni, hogy magát a *művészi intézményt nem illeti meg a művészet szabadsága, csak a derivatív jellegű művészeti öngazgatáshoz való jog:* előbbi ugyanis kizárólag az egyénnek mint a művészi tevékenységet végzőnek a joga.

Az állam objektív intézményvédelmi kötelezettségéből adódóan a művészeti intézmény funkciója három részre osztható: egyrészt institutionális keret biztosítása az egyének (művészek) szabad alkotófolyamatához, másrészt a művésszé válás jogi lehetőségének garantálása, harmadrészt pedig a művészi alkotások nyilvánosságához közvetítése. Fontos azonban megjegyezni, hogy nem valamennyi intézmény rendelkezik mindhárom funkcióval, hanem profiljukból adódóan csak azok egy részére fókuszálnak.

A művészet szabadsága a modern alkotmányos demokráciákban épp olyan fontos érték, mint a többi alapvető jog elismerése. Ebből adódóan annak részletes elemzése nélkülözhetetlen eredmények kimutatására alkalmas, amelyek hasznosulása valamennyi érintett számára fundamentális támpontként szolgálhat. Az egyén, mint az alapjog alanya szempontjából az individuális érdekekhez igazodó jogvédelem optimális szintjét jelöli ki. Az állam a kulturális jogi karakterből adódóan átfogó képet kap arról, hogy milyen intézményi hálót kell biztosítania a művészeti élet egyes aspektusainak érvényesüléséhez. A társadalom pedig az érintett alrendszerain keresztül hatékonyan képes becsatornázni azokat a kollektív igényeket, amely a kultúra és a művészet tárgyában jelenik meg.

Az értekezés arra tett kísérletet, hogy a művészet szabadságát az alkotmányjog szemüvegén keresztül elemezze, meghatározva ezzel az alapjog érvényesülése során, a gyakorlatban felmerülő kérdések megoldásához szükséges standardokat. A tételes jogi vizsgálódás rávilágított arra, hogy az állam milyen formában és intenciók mentén szabályozza a szóban forgó alapvető jogot. A magyarországi modell egyedülállóan széles teret biztosít a művészvilág egyes elemeinek, azonban ezeknek a mechanizmusoknak a folyamatos finomhangolása nem nélkülözhető. A művészet szabadságának alanyi köre, tartalma és korlátozása esetében vázolt teoretikus fogalmak és elhatárolások az alkotmányjog-tudományban eddig jelenlévő űr betöltésén túl a jogalkalmazás számára is hasznosítható eredmények lehetnek.

Summary

1. The topic of the dissertation is the well-defined field of the intersection of art and law – which foreshadows the difficulties of the exposition of the research. As art has already been so many things. It has been approached by the means of philosophy, from historic perspective, through the glasses of religion, with the standards of science – but the communicational, sociological, psychological or even the economic attempts can be mentioned alike. This fact is of outstanding importance since art is a classic example of those fields the analysis of which proves to be impossible by applying the methods of only one discipline. In the framework of the dissertation I seek the answer to the question what “art” covers in the relationship between the state and individual from the viewpoint of the law.

2. In passing the middle of the second decade of the 21st century, it is observed that the state’s concept of role is changing again, especially in light of the growing quantities of demands of individuals as consumers (of culture). This process pervades all social subsystems, so not only the world of law but also the artistic life – therefore it has an impact on the field of artistic law as well. It can be observed that the right to education and the freedom of science and art comprehended jointly as cultural rights, gains progressively greater social character, hereby inducing multi-dimensional relations. Narrowing the tendency to art, it means the interaction and accordingly the conflict of interests of at least three actors at macro level: on the one hand, the state as regulator, on the other hand, the artist as value-producer and thirdly, the society formulating demands. The relation of the listed systems is necessarily co-ordinate in this triple determinateness, however, by dismembering the inevitable unity the same problem constitutes different positions. While a subordinate relation can be delineated between the state and the artist, the relation between the artist and the society remains on the level of interdependence. I would like to demonstrate the first correlations of this - from the public aspect - multifaceted system, by the means of jurisprudence: the changes in the relationship between the state and the creative artist in light of the development of collective demands.

3. Within the marked conceptual framework the specific characteristics of public law prevails in every momentum of the analysis. The subordinate relationship provides the backbone of the

dissertation: I would like to represent solely the network of those legal relationships where this feature can be detected. This requires construing the art in the framework of constitutional law. Nevertheless, as in case of social changes, different models can be observed within the constitutional law in apprehending art. I will demonstrate the art-related regulation of the state along two approaches: on the one hand, from the perspective of the individual as freedom vis-à-vis public authority, on the other hand, through the extent of the participation of the state. The two aspects manifest as a complex of contradictory demands on several points, hence the main function of constitutional law is to find that balanced position which satisfies the social demands beside the optimization in reducing the friction between the interested parties.

4. According to the constitutional interpretation, art is a norm formulated as a fundamental right, namely as a specific public right. In addition, the value of the rule defined in the constitution phrases more layers. In point of its development and norm structure, the freedom of art belongs to the group of economic, social and cultural rights, which also require active participation from the state. Ultimately, the question is how far the freedom of the individual and in parallel the refrainment of the public authority extends, from which point and in which field the demand for the active participation of the state is conceived – on the part of any of the involved parties (the individual or the state).

5. Beside the vigorous regulatory endeavor of the state, it can be noted that it has no crucial effect on artistic life and especially on its creator segment. This raises the question of the perception of the public authority connected to the role of art played in the society. Up to this day the (fundamental) right function of art does not primarily aim at the satisfaction of collective demands in which the state has primary interest, but the deployment of the personality of the individual through creation. The individualistic approach of art appears as a freedom, namely as the autonomy of the individual in connection with the social norms. The insurance of this freedom is, on the one hand, not so powerful, on the other hand, requires totally different legal instruments. Despite the growing social character of art by the 21st century, the value which should be protected can be assured by refraining from aggressive interference. This shall be amended with that the demand behind the actual and active participation of the state – may it be creative, decisional or a competence aiming at direct support – is the fulfilment of the freedom of art that is the cultural and existential guarantee of the activity of the subjects of law (artists). To justify this, I refer to the tendency of the domestic artistic legislation, which

outsources the public duties in question from the state, establishing the decentralized administrative system of art.

6. The examination of the freedom of art is of outstanding importance from the point of view of the creative artists, namely the subjects of the fundamental right. As a recognized right in the constitution, the issue of enforceability is significant in the perspective of the due process of law, which is possible through the concretization of the content of the norms. Determining the partial freedoms of the field of the fundamental right protection in question with dogmatic thoroughness may increase the efficiency of law enforcement mechanisms. The legal protection of the artistic sphere doesn't extend solely to the freedom of art and the fundamental dimension. However, in order to have a protective net to which the individual is entitled and which can work, it is necessary to define the function of the certain elements, thus the freedom of art.

7. Given the political character of constitutional law, the constitutional regulation of art reflects the current directions, the formulated aims and the professed values of cultural policy. Therefore, the constitutional analysis of the statutory law model of art points out those intentions of the state which try to respond to the social needs. The definition of the freedom of art does not only prevail in the relation between the state and the individual but also gives a comprehensive picture of the artistic-cultural stage of development of the given nation. Beside the individual's legal protection, the analysis thereof is a relevant benchmark from the perspective of the legal system.

V. A szerző publikációs jegyzéke
(kurzíváltan szedve az értekezés témakörében megjelent közlemények)

Cseporán Zsolt: A munkaviszony alanyai a művészeti foglalkoztatásban. *Gazdaság és Jog* 2017. 2. sz.

Cseporán Zsolt: A művészet szabadságának szabályozási modellje az uniós és hazai jogban. In: Tilk Péter (szerk.): Az uniós jog és a magyar jogrendszer viszonya. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2016

Cseporán Zsolt: A művészet normativitása és alapvető jogi intézményei. In: Ádám Antal (szerk.): PhD Tanulmányok 14. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs 2016

Cseporán Zsolt (szerk.): Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. (Fundamenta profunda 1.) Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest 2016

Cseporán Zsolt: Adalékok az államilag támogatott doktoranduszok munkavállalásához. *Jura* 2016. 2. sz.

Cseporán Zsolt: Constitutional Court of Hungary: The freedom of artistic creations and the Hungarian Academy of Art, Judgement of 27 May 2014, Decision 18/2014 (V 30). Osteuropa-Recht 2016. 1. sz.

Cseporán Zsolt: Művészet és jog In: Falusi Márton (szerk.): Túl posztokon és izmusokon. (MMA Ösztöndíjas Tanulmányok 1.) Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet & L'Harmattan, Budapest 2015

Cseporán Zsolt – Kocsis Miklós: A jog hatékonyságának alkotmányjogi dimenziói. *Jogtudományi Közlöny* 2015. 11. sz.

Cseporán Zsolt – Kocsis Miklós: A jog hatékonyságának egyes kérdései a Magyar Művészeti Akadémia kodifikációjának tükrében. In: Nochta Tibor, Monori Gábor (szerk.): IUS EST ARS – Ünnepi tanulmányok Visegrády Antal professzor 65. születésnapja tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2015

Cseporán Zsolt: Kérdések a köztestületekkel szembeni fizetéseképtelenségi eljárások kapcsán. *Magyar Jog* 2015. 7-8. sz.

Cseporán Zsolt: Művészet és emberi jogok. Jura 2015. 2. sz.

Cseporán Zsolt: A hazai választottbíróságok hatásköreinek bővülése. *Európai Jog* 2015. 2. sz.

Cseporán Zsolt: Érték, kauzalitás, normativitás – a művészet és jog alapvető kapcsolódási pontja. Scriptura 2015. 2. sz.

Cseporán Zsolt: A művészet szabadságának jogosultjai és a joggyakorlás alternatívái. Scriptura 2015. 1. sz.

Cseporán Zsolt: A művészet szabadsága a képzőművészetben. Jogtudományi Közlöny 2014. 7-8. sz.

Cseporán Zsolt – Kocsis Miklós. A kulturális igazgatás aktualitásai Magyarországon. Új Magyar Közigazgatás 2014. 7. sz.

Cseporán Zsolt – Lukonits Ádám: Választások előtt, változások után I. Pázmány Law Working Papers 2014. 4. sz.

Cseporán Zsolt – Kocsis Miklós: Az Alkotmánybíróság határozata a Magyar Művészeti Akadémiáról. JeMa: Jogesetek Magyarázata 2014. 4. sz.

Cseporán Zsolt: A művészeti alkotás szabadsága a gyakorlatban – Az alanyi kört megillető kiegészítő jogosultság. Jura 2014. 2. sz.

Cseporán Zsolt: A választottbíróvági kikötés alakulása a nemzeti vagyonnal összefüggésben. Kodifikációs és Közigazgatás 2014. 2. sz.

Cseporán Zsolt – Kocsis Miklós: Jogalkotás a kulturális igazgatás területén – esettanulmány a Magyar Művészeti Akadémia szabályozási rendszeréről. Kodifikáció 2014. 1. sz.

Cseporán Zsolt – Daka Marija – Kovács Mihály – Lukonits Ádám – Pál Emese – Rinfel János – Szabó Anett: A menekültügy aktuális kérdései jogalkalmazói problémák és javaslatok – a dublini rendelet és a menekültügyi őrizet tükrében. Scriptura 2014. 1. sz.

Cseporán Zsolt: A művészet szabadságának mozgástere az Alaptörvény keretei között. Scriptura 2014. 1. sz.

Cseporán Zsolt: Az Alkotmánybíróság jogfejlesztő joggyakorlata, különös tekintettel az ítéletek hivatkozhatóságára – Az Alkotmánybíróság esetjogának közjogi szempontú vizsgálata az Alaptörvény negyedik módosítása tükrében. Scriptura 2014. 1. sz.

Cseporán Zsolt: A művészet szabadsága – Az előadó-művészet alapjogi megközelítésben. In: Drinóczi Tímea – Naszaladi Georgina – Novák Barnabás (szerk.): Studia Iuvenum Iurisperitorum 7. – a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Hallgatóinak tanulmányai. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2014.

Cseporán Zsolt – Lukonits Ádám – Mannó Csilla – Pulai Gábor: A túlnépesedéstől a népességfogyásig – a jog mint demográfiai tényező. In: Raposa László Bence (szerk.) I. Pécsi Szakkollégiumi Napok. Pécsi Tudományegyetem, Pécs 2014

Cseporán Zsolt A művészet szabadságával élő személyek alapjogi helyzete Magyarországon. In: Kocsis Miklós – Tilk Péter (szerk.): A művészet szabadsága – alkotmányjogi megközelítésben. Kodifikátor Alapítvány, Pécs 2013

Cseporán Zsolt: A művészet szabadsága – A képzőművészet járulékos alapjogi jellege: a tulajdonhoz való jog. Pázmány Law Working Papers 2013. 15. sz.